

ศรัทธา และปัญญา

โดย ดร.ประพนธ์ ผาสุขยี่ด [15-10-2001]

“ไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ จะเกิดขึ้นได้หากไร้ซึ่งผู้นำ” หลายท่านอาจจะไม่เห็นด้วยกับข้อความดังกล่าว ท่านอาจจะบอกว่าตามธรรมชาตินั้นทุกสิ่งทุกอย่างต่างก็มีการเปลี่ยนแปลงอยู่แล้ว จะมีผู้นำ หรือไม่มีผู้นำมันก็จะเปลี่ยนอยู่ดี เพียงแต่ว่า จะช้าหรือเร็วเท่านั้น ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนแต่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และก็ต้องดับไปในที่สุด ดูอย่างอาการเวลาด์เทรด ในมหานครนิวยอร์ก เป็นตัวอย่าง ซึ่งผมเองก็คงจะเถียงว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนั้นหาใช่ว่าเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติโดยปราศจากผู้นำ เพียงแต่เป็นกรณีตัวอย่างของผู้นำ ที่สามารถทำให้ลูกน้องศรัทธาได้จนถึงขั้นที่ว่ายอมเอาชีวิตตัวเองเข้ามาแลก เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้

จากกรณีดังกล่าวทำให้เห็นว่าพลัง แห่งศรัทธานั้นเปรียบเสมือนดาบ 2 คม หากนำไปใช้ในทางที่ผิดก็ค่อนข้างอันตรายอยู่เหมือนกัน เพราะการที่คนเราศรัทธาในสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างไม่มีลิมหุลิมตา เรียกว่าเป็นความศรัทธาที่ปราศจากปัญญา คนๆ นั้นก็จะยึดติดอยู่กับ “ความไม่รู้ (อวิชชา)” จนทำให้ไม่สามารถมองเห็นสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง

จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นำจะต้องไม่เน้นเพียงแค่การสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นเท่านั้น แต่จะต้องมุ่งสร้าง “ปัญญา” ให้เกิดขึ้นในตัวผู้ตามด้วยเช่นกัน การมุ่งเน้นแต่เพียงการสร้างศรัทธา จะเป็นการทำให้ผู้ตามไม่สามารถเป็นตัวของตัวเอง จะต้องอาศัยพึ่งพิงผู้นำอยู่ตลอดเวลา ขาดกระบวนการสำหรับฝึกความคิด ทำให้ไม่กล้าตัดสินใจ ไม่รู้ว่าสิ่งใดควรหรือไม่ ขาดความมั่นใจในตัวเอง ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้จะมีอยู่ในผู้ตาม หากผู้นำมุ่งเน้นเฉพาะแต่การสร้างศรัทธา โดยปราศจากสร้างปัญญา และคุณก็คือผู้ที่ตัดสินใจว่าต้องการจะพัฒนาลูกน้องให้เป็นแบบไหนในองค์กรของคุณ

ปัญญาคืออะไร? เราจะพัฒนาปัญญาให้เกิดขึ้นได้อย่างไร? ในแวดวงการศึกษาผมมักจะได้ยินอาจารย์หลายท่านอธิบายคำว่าปัญญา ในความหมายที่ไม่ได้แตกต่างไปจาก คำว่า ความรู้ เท่าใดนัก ที่ละเอียดขึ้นอีกสักหน่อย ก็อธิบายว่า ปัญญา คือ ความสามารถในการ

ใช้ความรู้ ผมได้ลองศึกษาเพิ่มเติมตามแนวทางของพุทธศาสนาเพื่อค้นหา คำตอบของคำถามที่ว่า ปัญญามาจากไหน? และก็ได้รับข้อมูลว่า ปัญญาจะเกิดขึ้นได้จะต้องมาจาก **ศีล และสมาธิ**

กล่าวคือถ้าไม่มีสมาธิ ก็ไม่เกิดปัญญา และถ้าไม่มีศีลก็จะไม่มีสมาธิ ซึ่งท่านอาจารย์พุทธทาสยังได้อธิบายขยายความเพิ่มเติมอีกด้วยว่า ศีลเองก็ไม่ใช่อยู่อึดๆ มันจะเกิดขึ้นได้ มันก็ต้องอาศัยปัญญาก่อนจึงจะมีศีล จึงอาจจะเรียกได้ว่าทั้ง 3 สิ่งนี้มันเวียนวนปนอยู่ด้วยกัน เสมือนเชือก 3 เกลียว ที่พันรวมกันเป็นเชือกเส้นหนึ่งๆ

บางตำราก็บอกว่า ปัญญา นั้นพัฒนามาจากสติ ดังที่เรามักพูดกันติดปากเสมอๆ ว่า สติปัญญา แต่โดยรวมแล้วก็ได้ข้อสรุปที่ว่า ปัญญากับความรู้ นั้นมันไม่ใช่เรื่องเดียวกัน ดังจะเห็นเป็นตัวอย่างอยู่เสมอๆ ตามพาดหัวหนังสือพิมพ์ ที่แสดงให้เห็นว่าแม้คนที่มีความรู้สูงๆ ก็มีใจจะเป็นผู้ที่มีปัญญาเสมอไป ความรู้เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสมองในขณะที่ปัญญานั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ จิตใจ คนที่มากด้วยความรู้ แต่บกพร่องทางด้านจิตใจย่อมเป็นผู้ที่ไร้ปัญญา

สังคมโลกของเราทุกวันนี้ล้วนแต่มุ่ง เน้นกันที่เรื่องของความรู้ ผมเองในฐานะที่ทำงานด้านการศึกษาคงจะไม่ปฏิเสธว่าความรู้ นั้นมีความสำคัญเพียงใด เพียงแต่เริ่มเป็นห่วงเป็นใยที่เรามักจะให้ความสำคัญในเรื่องของความรู้ แต่เพียงอย่างเดียว จนลืมความสำคัญของสิ่งที่เป็นความรู้สึก สิ่งที่เป็นปัญญา สิ่งที่เชื่อมโยงไปยังเรื่องของจิตใจ และเป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตของเรามีความสุข มีความหวัง และทำให้เราเข้าใจความหมายที่แท้จริงของชีวิต
